

FOLKEMINNE I NORD-TROMS:

Rigmor Pedersen:

Kobben som reddet liv Han Jeremias fra Kvitnes på Vannøya Da Styggen rodde båten fram Russesagn fra Bakkeby

Jeg husker at ofte var kveldens høydepunkt stunder da vi barn satt på kjøkkenet og hørte på historier fortalt av bestefar eller andre eldre mennesker. Det kunne være om et sagn, en historie om forlis eller naturkatastrofer.

Mest spennende var det når en grøssende spøkelseshistorie ble fortalt.

I parafinlampens skjær eller i det svake lys av ilden som brente i komfyren satt vi barn stille og spent og hørte på. Kanskje bestemor eller

Fortellingene om han Jeremias på Vannøya har Malvin Wilhelmsen, Skibotn - tidligere Karlsøyværing fortalt.

Hans kone som er fra Skibotn, Elida Wilhelmsen, f. Beck har fortalt om kobben som reddet liv.

bjørnen hatet åpent bål i mørket. Og da gjaldt det å berge seg selv som best var.

Ja, bjørnen han brøler oppi elvefaret, og vi hører og at han rasler stygt i skogen. Han er nå omtrent bare 200 meter unna. Men vi kan ikke se han.

Det far nå gjorde, var å slokke varmen. Han tok den store kaffekjelen vår og slo kaffen utover bålet. Nå skjønte vi to andre også at det kunne komme til å bli alvor.

Bjørnen raserte virkelig skogen. Han sleit opp bjørk og seljekjerr med røttene, det fikk vi se dagen etter.

Så sier far plutselig at han vil ha ljåen. Han surrer den løs fra arvet i en fart, og bruker så samme surringen til å binde ljåen fast til en staur. Det ser ut som en bajonett på enden av stauren.

Jeg begynner å bli noe redd nå. Jeg var jo bare gutt-ungen, så jeg var ikke så helt dristig.

Så tar far øksa, og med raske fingre surrer han også denne fast til en ca. en-meter-lang

mor spant garn eller kardedet ull eller hadde andre gjøremål. Om det ellers var fattigslig så hadde menneskene tid. - De hadde tid til å fortelle, til å lytte og prate sammen, - det var nok en god motvekt mot nåtidens detektimer og vel verdt å ta med seg på livsveien ...

Disse historier er fortalt meg av mennesker som er fra Storfjord eller tilflyttet denne Nord-Troms kommunen. De er fortalt i god gammel-dags stil og jeg har forsøkt å gjengi fortellerne så naturlig som mulig ...

KOBHEN SOM REDDET LIV

Det var en fattig familie som bodde i Nallovoupi i Skibotn. Mannen i huset var reist bort på fiske og det var vinter.

Kona var alene hjemme med barna. De ble helt fri for mat. Ikke hadde de mel og heller ikke poteter. Barna var sultne og skrek etter mat. Kona gikk

et stykke vei til noen naboer for å låne. Hun trengte mel til brød. - I nabogården hadde de mel, men de lånte ikke bort.

Like tomhendt måtte hun gå hjem igjen.

Da hun kom til grinda hjemme, besvimte hun. Barna så dette og hentet en kjelke for å dra henne inn.

staur, altså en forlengelse av økseskaftet.

Så gir han oss ordre:

I tilfelle bjørnen kommer hit, så skal du - han ser mot meg - kjøre hesten rett på bjørnen, rett imot han, for det er hesten han slår først.

Så skal du Arthur, ta øksa, og jeg tar ljåen. Og med det samme bjørnen slår hesten, så skal vi springe til og stikke og slå.

Far var sikker på hvor han skulle «plante» ljåen i bjørnen. Han sa han visste hvor han skulle stikke, så det skulle nok gå bra hvis det virkelig ble alvor.

Og du, Arthur, får bruke øksa godt!

Men jeg, jeg var nå virkelig redd. Likevel ville jeg ikke vise at jeg var redd.

Hvordan skulle nå dette ende?

Jeg foreslo at det måtte vel være best å kjøre ned, altså rømme unna bjørnen.

Nei, sa far, det er det verste vi kan gjøre, for nå blåser han

jo rett innover, vinden blåser jo rett mot bjørnen når vi kommer litt lenger ned, og så vil han få teften av oss. Og da er det ikke lenge før vi har han etter oss. Der nede kan dere skjønne det blir mye verre. Her vi nå er kan vi ta opp kampen med bjørnen, men jeg håper han ikke kommer ned nå når vi har slokket bålet, og vi skal heller ikke snakke høyt lenger.

Hesten som hadde ligget der stille og mett, hoppet nå plutselig vett - skremt opp. Han stirrer med store øyne oppover elvefaret der bamsen igjen brøler og raser med skogen. Hesten stivner lik-som til, og han frøser så det skummer kvitt utav kjeften, han snorker nærmest.

Hesten er virkelig redd han også, og han river seg løs og kommer tett inntil oss, akkurat som om han vil vite hva vi nå har tenkt å foreta. Det kan godt være at hesten hadde fått teften av bjørnen, selv om

Forts. side 57

Da kom en jeger, han var bror eller onkel til kona. Han hadde geværet med. Da skjedde det noe. - Et isflak kom rekende med en kobbe på.

Jegeren skjøt kobben og det ble glede i stua.

De kokte kobbekjøtt og jegeren tok skiene på og gikk heim og hentet poteter og mel. Av blodet stekte de pannekaker.

Den dagen mintes av alle i den fattige stua og de tok det som et under at de ble hjulpet i siste liten.

HAN JEREMIAS FRA KVITNES PÅ VANNØYA

På Kvitnes i Vannøya var det en kar som het Jeremias som kjøpte fisk og en som het Søren som bestyrte butikken.

En dag kom det en båt fra Fugløya med ei last fisk dem hadde pint i sammen i løpet av vinteren.

Han Jeremias satt på kontoret og leste i svarteboka.

Tjenestejenta var akkurat kommet inn for å vaske. Da kom en av drengan fykanes inn og sa at han Jeremias måtte komme å veie fisk. — Han Jeremias fikk det travelt. Han skyndte seg opp av stolen og sa til tjenestejenta at ho ikke måtte lese i boka som han ikke lukte igjen. Han brukte å lese i boka når han trengte tjenere.

På vekta som han veide fisken med var det ei stor skål. Men en ting han Jeremias også hadde på brygga var en brennevinsflaske.

No va han Jeremias en luring. Så snart fiskeren bynte å veie fisk, så ga han Jeremias dem en dram. Han sjenkte gode drama og fiskeren merka at det virka.

Når han Jeremias såg det heran, då satte han knean under skåla på vekta, sånn at balansen sku vise rett vekt. Dem som ikke hadde drukke så mye, merka ka han Jeremias dreiv på med og forsøkte å sku han bort.

Men han Jeremias bare skjenkte mer og til slutt va det ingen som merka eller holdt øye me ka han dreiv på med.

På den måten stjal han fleire vekte fisk.

Men plutselig fikk han Jeremias det travelt. Han fauk ut av døra og sprang opp på kontoret. Der hadde tjenestejenta lest i boka som ho va blidd forbydd å lese i og da

hadde hunnmannen kommen inn og vært tordne gal over at ho ikke hadde arbeid til han. Då kom han Jeremias og det va i siste liten og jammen santen fikk han ikke den onde ut.

Men han va så sint at han slo med knytta nevva i steinbordet så det blei store merka i bordet. Knyttnevemerkan ska vises den dag i dag, og bordet skal etter sagnet være i Gievær familiens eie på Lyngseidet, fortalte Malvin Wilhelmssen, Skibotn, - tidligere Karlsøyværing. Født og oppvokst på Kvitnes i Vannøya.

DA STYGGEN RODDE BÅTEN FRAM

Den samme Jeremias skulle til Tromsø og handle julemat. De hadde ei jakt som de dro avgårde med.

Det var tett inn på jul. Jakta hadde seil og han Jeremias hadde mange drenger, som var med. De dro avgårde, de hadde god bør så turen til Tromsø gikk fort. Verre ble det når de skulle hjem.

Jula ble holdt sterkt i hevd slik som nå, så det hastet med å komme seg hjem. - De kom midt i Langsund på nordtur, da datt de i stilla. De kom ikke av flekken. I slike jakter var det ikke annet enn en rorbås og en kahytt.

Da sier han Jeremias: «Dokker ska gå ned, ikke lette på luka og holde dokker nere.»

Sjøl gikk han i rorbåsen for å stå til rors.

Best så det va så høre dem nede at det gove så fram for båten, det ture og at båten hadde ei fæl fart.

En av mannskapet va så nyskjerrig, han kunne ikke bare seg.

Han måtte lette på luka og kike. Dem kalte luka for kappa også. Han Jeremias som sto te rors såg det heran, han sakna farta, han hadde lest han Tyken laus og han satt på romluka og rodde med lange, svære åra og rodde når han Jeremias hadde han for seg sjøl så ingen såg det.

Han Jeremias truga drengen og han la luka på igjen. Straks han la på bynte han Tyken å ro. Han rodde og dem klarte akkurat å komme te Kvitnes på lillejuleaften og føre varan i land, men det at de hadde han med seg. Han Jeremias hadde alltid svarteboka med seg når han va på tur i tilfelle han kom i nød.

RUSSESAGN FRA BAKKEBY

Bertine Nilsen, Skjervøy, nå bosatt i Signaldalen forteller:

Det var en søndag at folk var dradd til kirke, slik som det var skikk og bruk. Stort sett var det aldri noen igjen på gårdene når det var kirkehelg, men på denne gården var det ei tjenestejente igjen.

Det var på den tiden russehundrede herjet.

Gården det skjedde på lå i Bakkeby på den siden som veien nå går.

Tjenestejenta så en båt som kom fra Storvik, og at det var fire mann i båten. Hun hadde tanken klar med en gang. Hun hadde fått innprentet av husfolket at hun måtte være forsiktig. Det hadde nemlig ryktes at russehundrede var i farvannet.

Hun hentet ei øks i huset, den hadde hun for hånden. Da båten var midt for naustet sprang hun ned i fjæra med øksa i handa og hun smatt inn den andre naustdøra så russene så henne ikke.

- Døra til beboelseshuset lot hun stå åpen.

Røverne fortet seg opp til huset og de hadde både det ene og det andre redskap for å slå ihjel.

- Da røverne var vel inne i huset skyndte hun seg til båten i fjæra og skyvde fra. Hun begynte å ro og øksa hadde hun fortsatt med seg.

Nå var gode rå dyre for røverne. De hadde ingen båt men de la på svøm. De kom så nært båtripa at de greip om denne men da hugde hun til. Tvers av hugde hun fingrene på røverne så blodet strømmet og de ble hindret fra å svømme. Sjøl var hun hysterisk, hun rodde til lands mens russene skrek i smerte og fikk en langsom død.

De fløt på havet en tid og de blødde seg i hjel, til de til slutt sank til bunns.

Da husfolket kom hjem soknet de og fant likene, men om de ble begravet derom tier historien.

- Dette er et sandt sagn, båten var stjålet i Storvik og Bertine sier at hun hørte det i sine barneår. Det er langt tilbake i tiden og det har ingen ting med overtro og gjøre. En tapper kvinne som det gjaldt for å berge livet eller miste det.

Fiske

(Fo

«Nu har v om hjelp.» skippere eller efterforsknifiskerne, : foretrevet kvalfrednin Redaktør Eriksen gå egentlig sl Edevard Jo «hvor falsk» blandt ann kommet me

«Det vil avspærret Mehavn, og stængt i ha' fuldstændig saaledes a politipas fo tider blev l lovlig nærin Der find lovgivning var et over, likefremt b sier:

«Ingen i uten i lovbe ved lovene f Alle vet avspærring: og forbitrel: Eriksen c telegramme «Disse tel og forstand ing og kong for fædreland middel til tilstande.»

«Fra Edv kom der in, henvendelse fra noegen der talt et o

Vi har be at alle be opdigtet, og bindende be

Mellom nesker var Vi opfordre til offentlig Edvard Jo anden frem retning som Oppfordr fulgt:

Som en a var til ste og rodde